

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:
КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ,
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ
ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБОВИХ ОСІБ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ
ЗАТРИМАНИХ**

*За загальною редакцією доктора юридичних наук, доцента,
Заслуженого юриста України, полковника поліції
Максима Сергійовича Цуцкірідзе*

КИЇВ 2021

УДК 343.132.; 343.2

Авторський колектив:

Цуцкірідзе Максим Сергійович – Заступник Голови Національної поліції України – начальник Головного слідчого управління Національної поліції України, доктор юридичних наук, доцент, Заслужений юрист України, полковник поліції; *Дударець Руслан Миколайович* – Заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління, кандидат юридичних наук, полковник поліції; *Горяченко Руслан Іванович* – Начальник управління дотримання прав людини Національної поліції України, полковник поліції; *Ананченко Володимир Володимирович* – Заступник начальника управління – начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України, полковник поліції; *Дрозд Олексій Юрійович* – в.о. начальника відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор; *Бурлака Владислав Васильович* – Начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України, підполковник поліції; *Ростов Ігор Олександрович* – Старший слідчий в особливо важливих справах Головного слідчого управління Національної поліції України, Заслужений юрист України; *Романов Максим Юрійович* – Старший слідчий в особливо важливих справах Головного слідчого управління Національної поліції України, старший лейтенант поліції.

Рецензенти:

Шевчишен Артем Вікторович – Начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України, доктор юридичних наук, доцент, підполковник поліції.

Дубівка Ірина Володимирівна – Старший слідчий в особливо важливих справах Головного слідчого управління Національної поліції України, кандидат юридичних наук, старший лейтенант поліції.

Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права (протокол № 1 від 11.01.2021)

За загальною редакцією доктора юридичних наук, доцента, Заслуженого юриста України Максима Сергійовича Цуцкірідзе

Кримінальні процесуальні, організаційні та кримінально-правові засади діяльності службових осіб, відповідальних за перебування затриманих [Текст]: метод. рек. / [М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець, Р.І. Горяченко та ін.]; за заг.ред. д-ра юрид.наук, доц.М.С. Цуцкірідзе. – Київ: Наук.-досл. Інститут публ. права, 2021. – 82 с.

У методичних рекомендація окреслено основні організаційні, кримінальні процесуальні та кримінально-правові аспекти функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування затриманих.

Методичні рекомендації стануть у нагоді практикуючим слідчим і дізнавачам Національної поліції України, детективам і слідчим органів охорони правопорядку, працівникам суду, прокуратури, адвокатам, а також науковцям, викладачам і здобувачам вищої освіти.

© Головне слідче управління Національної поліції України, 2021

© Автори, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I. Загальноправова характеристика затримання особи за чинним законодавством України	6
1.1. Кримінальний процесуальний порядок затримання	6
1.2. Проблеми затримання осіб та алгоритми їх розв’язання.....	15
1.3. Підстави та порядок звільнення затриманого.....	22
РОЗДІЛ II. Організаційно-правові основи функціонування інституту службової особи, відповідальної за перебування затриманих	25
2.1. Реєстрація затриманого та роз’яснення затриманому його прав та обов’язків.....	25
2.2. Заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу - тримання під вартою під час досудового розслідування.....	35
2.3. Організація взаємодії з безоплатним центром надання вторинної правової допомоги.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	50

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГУНП	- Головне управління Національної поліції
ЄРДР	- Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	- Європейський суд з прав людини
ЗДПЛ	- Загальна декларація прав людини
ІТТ	- Ізолятор тимчасового тримання
КВК України	- Кримінально-виконавчий кодекс України
КЗПЛ	- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КК України	- Кримінальний кодекс України
КПК України	- Кримінальний процесуальний кодекс України
МВС України	- Міністерство внутрішніх справ України
Мін'юст	- Міністерство юстиції України
МОЗ України	- Міністерство охорони здоров'я України
НП України	- Національна поліція України
СІЗО	- пенітенціарна установа Державної пенітенціарної служби
ЦБПД	- Центр безоплатної вторинної правової допомоги

ПЕРЕДМОВА

У статті 9 ЗДПЛ¹ проголошено, що ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання. Статтею 5 КЗПЛ² також передбачено, що нікого не може бути позбавлено свободи, лише відповідно до процедури, встановленої законом. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, у ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

Статтею 29 Конституції України³ встановлено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановленому законом, кожний затриманий має право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання, а про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

З огляду на особливості кримінальної процесуальної діяльності службових осіб важливими є положення статті 8 КПК України, які визначають те, що кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави й він у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ. Водночас, відповідно до практики ЄСПЛ, проблема незареєстрованого (неформального затримання), що широко використовується правоохоронними органами, неодноразово відзначалась і Комітетом ООН проти катувань, і Європейським Комітетом з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, і національними правозахисними організаціями.

Доцільність підготовки методичних рекомендацій щодо організації роботи службової особи, відповідальної за перебування затриманих, обумовлюється й відповідними статистичними даними органів досудового розслідування та прокурати, а також органів судової влади України.

Адже, Національною поліцією України, питання додержання конституційних прав і свобод людей і громадян при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, визнано одним із головних пріоритетів в кримінальному провадженні.

¹Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. : Офіційний переклад : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

²Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. : Офіційний переклад : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

³Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. ; станом на 26 жовт. 2012 р. : (відп. офіц. текстів). – К. : Правова єдність, 2012. – 102 с.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

1.1. Кримінальний процесуальний порядок затримання

Затримання особи є одним із найбільш жорстких видів кримінального процесуального примусу, яке обмежує право на свободу та на особисту недоторканність. Право на свободу та недоторканність є основоположним в державі. Кожен має право на захист цього права. Такий захист передбачає собою, що особа не може бути затримана окрім вичерпних випадків, чітко встановлених в КПК України. Держава наділяє уповноважених службових осіб правом діяти від її імені, обмежуючи право на свободу та особисту недоторканність, в рамках та у порядку, визначеному в КПК України. У такий спосіб держава, ж як цілісне та комплексне утворення, забезпечує неухильне дотримання принципу публічного права, згідно якого «органи державної влади зобов'язані діяти лише у спосіб, передбачений законом», а межі дискреційних повноважень органів влади мають бути чітко окреслені межами матеріального та процесуального закону⁴. В законодавстві України визначено порядок, мету та підстави обмежень, які може зазнавати особа у разі вчинення кримінального правопорушення, однак визначення поняття «затримання» відсутнє в КПК України. Звернемося до міжнародних документів, нормативно-правових актів та теоретичних напрацювань, які роз'яснюють його зміст.

Право на свободу та особисту недоторканність на міжнародному рівні закріплено в ЗДПЛ та в КЗПЛ. Згідно зі статтею 9 ЗДПЛ, ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання⁵. У частині другій статті 29 цієї ж декларації зазначено, що в разі здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати таких обмежень, які встановлені законом, і виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших осіб, а також забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві⁶. Відповідно до статті 5 КЗПЛ, кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом⁷. У цьому аспекті конвенція відсилає до норм національного законодавства та встановлює зобов'язання забезпечувати дотримання матеріально-правових і процесуальних норм законодавства, але вона також вимагає, щоб при будь-якому позбавленні свободи забезпечувалася мета її статті 5, зокрема захист осіб від свавілля.

⁴Короткевич М.Э. Пушкар П.В. Зміст обов'язку суду забезпечити дотримання права на свободу та особисту недоторканність у світлі Європейського суду з прав людини. Вісник Верховного Суду України. №7(179). 2015. С. 40–48. С. 40.

⁵Загальна декларація прав людини, ООН. Декларація. Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015

⁶Загальна декларація прав людини. ООН. Декларація. Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015

⁷Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи. Конвенція. Міжнародний документ від 04.11.1950. 1950. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004

Основна мета статті 5 КЗПЛ полягає у попередженні безпідставного чи необґрунтованого позбавлення волі⁸. Право на свободу та особисту недоторканність має першочергове значення в демократичному суспільстві⁹.

Зазначене право знайшло своє закріплення в статті 29 Конституції України, де визначено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (частина друга); у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом (частина третя); про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого (частина шоста)¹⁰. Крім того, в КПК України закріплено гарантію забезпечення права на свободу та особисту недоторканність (стаття 12 (Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність) КПК України).

Щодо тлумачення терміну затримання, знаходимо його у Зводі принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню у будь-якій формі, затвердженому Резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 09 грудня 1988 року де зазначено, що «затримана особа» означає будь-яку особу, позбавлену особистої свободи не в результаті засудження за вчинення правопорушення¹¹. Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі, прийняті Резолюцією 45/113 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року також містять детермінацію поняття «позбавлення свободи». Під зазначеним терміном мається на увазі будь-яка форма затримання чи тюремного ув'язнення будь-якої особи чи її поміщення в державну чи приватну виправну установу¹².

У справі «Шторк проти Німеччини» та «Станев проти Болгарії» Європейський суд з прав людини вказує, що поняття позбавлення волі включає в себе об'єктивний елемент (обмеження у просторі на значний проміжок часу) та суб'єктивний елемент (відсутність згоди цієї особи на таке обмеження)¹³. До відповідних об'єктивних факторів, які мають братись до

⁸Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мак-Кей проти Сполученого Королівства». № 543/03 від 3 жовтня 2006 року. § 30. 2006. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125670>

⁹Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Медведев та інші проти Франції». № 3394/03 від 29 березня 2010 року. § 76. 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97979>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Луценко проти України». №37645/10 від 5 квітня 2012 року. 2012. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_852

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ладент проти Польщі». №1036/03 від 18 червня 2008 року. § 45. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-85487>

¹⁰Конституція України. Верховна Рада України. Конституція. Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. 1996. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

¹¹Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року «Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі». 1988. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_206

¹²Резолюція 45/113 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року. ООН. Резолюція. Міжнародний документ. 1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_204

¹³Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шторк проти Німеччини» №61603/00 від 16 червня 2005 року. § 74. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69374>

уваги, відносяться: можливість залишити зону обмеження, рівень нагляду та контролю за переміщенням особи, ступінь ізоляції і наявність соціальних контактів¹⁴.

В Рішенні Конституційного Суду України від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003 затримання визначено як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу й особисту недоторканність індивіда (абзац п'ятий пункту 6 мотивувальної частини)¹⁵.

В теорії кримінального процесу затримання визначають як тимчасовий запобіжний захід, який застосовується з підстав та в порядку, передбаченому КПК України та входить до системи заходів забезпечення кримінального провадження¹⁶. Згідно іншого підходу затримання є самостійним заходом кримінального провадження (захід кримінального процесуального примусу), що застосовується під час досудового розслідування кримінального провадження з метою запобігти кримінальному правопорушенню¹⁷. Затримання також розглядається як фізичне захоплення особи та її доставляння до компетентного органу, посадової особи для подальшого прийняття рішення¹⁸. Як бачимо, в теорії кримінального процесу існують різні підходи щодо визначення цього поняття.

При затриманні особи, слідчий (дознавач) чи прокурор повинні забезпечити: затримання з точки зору дотримання підстав для затримання, передбачених КПК України та здійснення такого затримання в порядку, визначеному КПК України. Вивчення правозастосовної практики¹⁹ та рішень

¹⁴Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гуццарді проти Італії» № 7367/76 від 6 жовтня 1980 р. § 95. 1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57498>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Н.М. проти Швейцарії» № 39187/98 від 26 травня 2002 р. § 45. 2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60169>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Анатолій Руденко проти України». № 50264/08 від 17 квітня 2014 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Н.Л. проти Сполученого Королівства» № 45508/99 від 5 січня 2005 р. § 91. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-66757>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шторк проти Німеччини» № 61603/00 від 16 червня 2005 р. § 73. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69374>

¹⁵Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частин першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності). Конституційний Суд; Рішення від 26.06.2003 № 12-рп/2003. 2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-03>

¹⁶Фаринник В.І. Затримання особи: проблеми кримінальної процесуальної регламентації та шляхи їх вирішення. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2015. С. 85–94. С. 86.

¹⁷Шульга О.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні. Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. 2016. 256 с. С. 74.

¹⁸Солдатський В.В. «Фактичне затримання» як засіб обчислення моменту затримання у кримінальному процесі. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. 2012. С. 524–531 С. 527

¹⁹Ухвала Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 16 травня 2018 р. Провадження № 1-кк/742/541/18. Справа Провадження № 1-кк/742/541/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74050272>

Ухвала Бериславського районного суду Херсонської області від 25 квітня 2018 р. Справа №647/982/18. Провадження № 1-кк/647/186/2018. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73619750>

ЄСПЛ²⁰ свідчить, що порушення норм матеріального і процесуального права під час затримання передбачає собою визнання його незаконним на національному та міжнародному рівні. З огляду на це при прийнятті рішення про затримання слідчий (дознавач) та прокурор зобов'язані забезпечити їх дотримання, щоб вжиті заходи в кінцевому результаті сприяли виконанню завдань кримінального процесу, а не носили тимчасовий характер, а надалі затримання було визнано незаконним, що потягне наслідки.

Аналіз параграфу 2 (Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду) глави 18 (Запобіжні заходи, затримання особи) КПК України свідчить, що порядок затримання уповноваженою службовою особою включає такі етапи: обшук затриманої особи; повідомлення уповноваженою службовою особою підстав затримання та роз'яснення прав затриманій особі; доставлення до органу досудового розслідування та забезпечення права на участь захисника; складання протоколу про затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення; повідомлення інших осіб про затримання.

Не пізніше 60 годин з моменту затримання особа має бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Такий порядок затримання відповідно до якого уповноважена службова особа, яка його здійснила, має вчинити низку дій правозахисної спрямованості, що забезпечують правову визначеність у питанні підстав обмеження прав і свобод затриманого, його правового статусу та механізму реалізації права на захист виступає гарантією забезпечення права на свободу та особисту недоторканність.

Крім цього, окремий порядок затримання особливої категорії осіб, передбачений главою 37 (Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб) КПК України. В частині першій статті 480 (Особі, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження) КПК України вказано, що особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно:

- 1) народного депутата України;
- 2) судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена

Ухвала Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 25 квітня 2018 р. Справа № 185/2722/18. Провадження № 1-кк/185/704/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73639863>

²⁰Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Амур проти Франції» від 25 червня 1996 року. № 19776/92. §50. 1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Худойоров проти Росії» від 8 листопада 2005 року. № 6847/02. § 125. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70865>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Воляник проти України» від 2 жовтня 2014 року. № 7554/10. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a15

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Счюс проти Литви» від 31 липня 2000 року. № 34578/97. § 56. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58781>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Панкратьев проти України» від 11 грудня 2014 року. № 49900/11. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a38

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Барановський проти Польщі» від 28 березня 2000 року. № 28358/95. § 50–52. 2000. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58525>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Солдатенко проти України» від 23 жовтня 2008 року. № 2440/07. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89161>

Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

3) кандидата у Президенти України;

4) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

5) Голови, іншого члена Рахункової палати;

6) депутата місцевої ради;

7) адвоката;

8) Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

9) Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України;

10) члена Національного агентства з питань запобігання корупції.

Особливий порядок кримінального провадження стосовно вищевказаних осіб викликаний їх особливим статусом і стосується, в тому числі, і особливого порядку їх затримання.

Порядок притягнення народного депутата України до відповідальності визначається Конституцією України, Законом України «Про статус народного депутата України», Регламентом Верховної Ради України та КПК України.

Відповідно до статті 80 Конституції України народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність і вони не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані. Депутатська недоторканність поширюється на народного депутата України на весь строк здійснення депутатських повноважень – з моменту визнання його обраним за рішенням відповідної виборчої комісії і до моменту припинення повноважень народного депутата України.

Відповідно до частини другої статті 482 (Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу стосовно судді) КПК України притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України, його затримання або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України.

Відповідно до положень Регламенту Верховної Ради України подання про надання згоди на затримання народного депутата ініціюється прокурором. Подання щодо народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора).

Подання про надання згоди на затримання народного депутата повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного КК України. У поданні про затримання чи арешт повинно бути чітке обґрунтування необхідності затримання чи арешту.

Подання, що не відповідає вказаним вимогам Голова Верховної Ради України повертає Генеральному прокурору.

Рішення про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт Верховна Рада приймає відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, яке оформляється постановою Верховної Ради. Рішення Верховної Ради про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт не переглядаються, крім випадку виявлення обставин, що не були відомі Верховній Раді під час розгляду відповідного подання.

Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України негайно повідомляє Генерального прокурора (статті 218, 221 Регламенту Верховної Ради України).

Згідно з положенням статті 126 Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією України і законами України.

Відповідно до положень частини першої статті 482 КПК України затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;
- 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком зазначених вище випадків (стаття 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Порядок отримання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом визначений у главі 7 Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Зокрема, подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником. Подання про надання згоди на затримання повинно відповідати вимогам, встановленим КПК України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання.

Подання повинно бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, що підтверджують вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного КК України, обґрунтування необхідності такого затримання.

Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді не пізніше п'яти днів з дня отримання подання.

Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя без виклику судді. У разі необхідності Вища рада правосуддя може викликати суддю для надання пояснень. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно. Неявка судді, Генерального прокурора, його заступника або уповноваженого одним із них прокурора на засідання Вищої ради правосуддя незалежно від причин не перешкоджає розгляду подання.

Рішення про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом оголошується присутнім на засіданні та негайно вручається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому прокурору.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний суд України» незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду України гарантуються Конституцією України і законами України. Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється. Без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду України не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень. Він не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду (статті 5, 20).

Законом України «Про Рахункову палату» визначено, що до складу Рахункової палати входять Голова Рахункової палати та члени Рахункової палати: Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати. Зазначені особи не можуть бути затримані, притягнуті до кримінальної відповідальності без згоди Верховної Ради України (статті 8, 37).

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Відповідно до положень статті 23 вказаного Закону орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону.

Однією із засад діяльності прокуратури є їх незалежність, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків (пункт 5 частини першої статті 3 Закону України «Про прокуратуру») та недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади (пункт 7 частини першої статті 3 Закону України «Про прокуратуру»). Гарантій у здійсненні щодо генерального прокурора України кримінального провадження в Закону України «Про прокуратуру» не передбачено.

В статтях 480 (Особи, стосовно яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження), 481 (Повідомлення про підозру) КПК України визначено, що стосовно Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури застосовується особливий порядок кримінального провадження. У главі 37 КПК України не конкретизовано порядок затримання категорії осіб, про яких йде мова, а правозастосовної практики щодо порядку здійснення таких дій немає.

Однак аналіз статті 481 КПК України дозволяє зробити висновок про те, що Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути затримано під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Генеральний прокурор, його заступник, прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

Під час вирішення питання про звільнення Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури необхідно встановити чи перебуває особа в правовому статусі, який надає їй право користуватись «пільговим» режимом провадження²¹.

Згідно статті 483 КПК України про затримання Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури слідчий зобов'язаний повідомити про це органи і службових осіб, які призначали їх чи відповідають за заміщення.

Згідно зі статтею 40 Закону України «Про прокуратуру» та статтею 131¹ Конституції України, Генеральний прокурор призначається на посаду Президентом України за згодою Верховної Ради України, за поданням Ради прокурорів України, а особою, яка відповідає за заміщення є перший заступник Генерального прокурора (частина третя статті 9 Закону України

²¹Лобойко Л.М. Кримінальний процес підручник. Київ. 2014. 432 с.

«Про прокуратуру»). Відповідно, слідчий зобов'язаний повідомити Раду прокурорів України чи першого заступника Генерального прокурора, який відповідає за заміщення Генерального прокурора.

Згідно статтею 39 Закону України «Про прокуратуру» призначення першого заступника Генерального прокурора та заступника Генерального прокурора здійснюється Генеральним прокурором за рекомендацією Ради прокурорів України. При затриманні першого заступника Генерального прокурора та заступника Генерального прокурора повідомляється Генеральний прокурор.

Директор та працівників Національного антикорупційного бюро України також віднесені до окремої категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. У пункті 5 частини першої статті 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» передбачено гарантію незалежності Національного бюро та його працівників. Особливий порядок кримінального провадження до щодо вказаної категорії осіб передбачено у главі 37 КПК України. Їх затримання в порядку статті 208 (Затримання уповноваженою службовою особою) КПК України можливе під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання необхідне для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Директор та працівники Національного антикорупційного бюро України мають бути негайно звільнені, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

При затриманні члена Національного агентства з питань запобігання корупції в порядку статті 208 КПК України застосовується такий самий порядок.

Окрему увагу доцільно зосередити на порядку затримання неповнолітніх. КПК України не передбачає додаткових підстав для затримання неповнолітнього, окрім тих, що визначені в частині першій статті 208

КПК України. Проте, у частині другій статті 492 КПК України передбачено, що затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умови, що застосування іншого запобіжного заходу не забезпечить запобігання ризикам, зазначеним у статті 177 КПК України. Про затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють (частина третя статті 492 КПК України).

Затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків застосовується тільки в присутності офіційних представників цього органу (частина шоста статті 208 КПК України).

1.2. Проблеми затримання осіб (на основі практики ЄСПЛ) та алгоритм їх розв'язання

Результати вивчення діяльності органів правопорядку, зокрема органів досудового розслідування, а також регіональних та місцевих прокуратур в частині затримання осіб за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, а також процесу документального оформлення затримання та оцінки його законності свідчать про наявність низки системних проблем, що призводять до порушень основоположних прав та свобод людини, зокрема права на свободу та особисту недоторканність.

Дане питання неодноразово досліджувалось як у дослідженнях учених так і в аналітичних звітах та на спільних міжвідомчих нарадах керівництва органів правопорядку, що обумовило спільну розробку декількох алгоритмів і рекомендацій, щодо затримання уповноваженою службовою особою (викладені у листі Офісу Генерального прокурора від 17 серпня 2020 року № 13/4-565вих-328окв-20).

Так, констатується, що поширеною є практика тримання фактично затриманих осіб протягом тривалого часу у службових приміщеннях органів правопорядку без оформлення затримання. На існування подібної практики неодноразово вказував Європейський суд у своїх рішеннях проти України, зазначаючи, *що сама лише відсутність протоколу затримання має вважатися серйозним недоліком, оскільки усталена позиція Суду полягає у тому, що невизнане тримання особи під вартою є повним запереченням фундаментально важливих гарантій, що містяться у статті 5 Конвенції, та являє собою найбільш серйозне порушення зазначеного положення. Відсутність фіксації такої інформації, як дата, час та місце затримання, ім'я затриманого, підстави для затримання та ім'я особи, яка здійснила затримання, повинні розглядатися як недотримання вимоги щодо законності та невідповідність самій меті статті 5 Конвенції* (Справа «Кушнір проти України»²²).

Серед причин існування такої негативної практики слід виокремити наступні.

1. Намагання працівників органів правопорядку зібрати достатню кількість доказів для повідомлення особі про підозру до моменту оформлення факту затримання через побоювання бути притягнутими до кримінальної відповідальності за незаконне затримання особи у разі, якщо після затримання особи підозра щодо її причетності до вчинення злочину не знайде свого підтвердження.

Існування подібної практики свідчить про недостатню обізнаність працівників органів правопорядку та прокуратури із практикою

²²Справа «Кушнір проти України» (Заява № 42184/09)//Офіційний вісник України (офіційне видання) від 23.06.2015 — 2015 р., № 47, стор. 41, стаття 1535.

Європейського суду з прав людини щодо визначення терміну «обґрунтована підозра».

У низці своїх рішень ЄСПЛ наголошував на тому, що факти, які дають підставу для підозри на момент затримання, не мають бути такого ж рівня з тими, які необхідні *для обґрунтування обвинувального вироку або навіть притягнення до відповідальності, що настає на наступному етапі процесу кримінального розслідування* (рішення ЄСПЛ у справах «Фокс, Кемпбелл і Харлі проти Об'єднаного Королівства» від 30 серпня 1990 року, «Мюррей проти Сполученого Королівства» від 28 жовтня 1994 року, «О'Хара проти Сполученого Королівства» від 16 жовтня 2001 року, «Ердагоз проти Туреччини» від 21 жовтня 2008 року, «Ільгар Мамедов проти Азербайджана» від 22 травня 2014 року).

Цей підхід означає, що при прийнятті працівником органу правопорядку рішення про необхідність затримання особи, він не повинен мати доказів, що доводять винуватість особи у вчиненні злочину. Обсяг відомостей на етапі прийняття рішення про необхідність затримання особи має бути достатнім для підтвердження наявності ознак кримінального правопорушення, за яке передбачено покарання у вигляді позбавлення волі та можливої причетності конкретної особи до його вчинення.

Отже, чинне кримінальне процесуальне законодавство та практика Європейського суду з прав людини не вимагають наявності нерозривного зв'язку між фактом затримання та подальшим повідомленням затриманої особи про підозру, обранням запобіжного заходу та направленням обвинувального акту до суду.

Як наслідок, факт затримання особи за наявності обґрунтованої підозри у її причетності до вчинення злочину не обумовлює обов'язку слідчого та прокурора у подальшому повідомити цій особі про підозру, адже в цих випадках йдеться про різні рівні обґрунтованості підозри - на момент фактичного затримання цей рівень є нижчим, ніж на момент повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Відповідно, у разі, якщо підозра у вчиненні затриманою особою кримінального правопорушення не знайде свого підтвердження протягом 24 годин з моменту фактичного затримання, така особа підлягає негайному звільненню. При цьому, складання протоколу затримання є обов'язковим у кожному випадку фактичного затримання особи незалежно від факту повідомлення про підозру цій особі у подальшому.

2. Віднесення до «уповноваженої службової особи», яка має право здійснювати затримання без ухвали слідчого судді виключно працівників органів досудового розслідування.

Частина шоста статті 191 (Дії уповноважених службових осіб після затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання) КПК України визначає, що уповноважена службова особа - це особа, якій законом надане право здійснювати затримання. Відтак, «уповноважена службова особа» є родовим поняттям, яке включає в себе як слідчого, так й

інших працівників правоохоронних органів, яким відповідними законами надано право на здійснення затримання. До таких працівників, зокрема, належать й працівники патрульної поліції та оперативних підрозділів, які мають повноваження здійснювати затримання в порядку, передбаченому статтею 208 КПК України.

3. Невірне розуміння терміну «кримінальне провадження», внаслідок чого час затримання обліковується не з моменту фактичного затримання, який чітко визначений у статті 209 (Момент затримання) КПК України, а після внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР.

Відповідно до пункту 10 частини першої статті 3 (Визначення основних термінів Кодексу) КПК України кримінальне провадження включає в себе досудове розслідування, судове провадження, а також **процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність**. З моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР починається досудове розслідування, як одна зі стадій кримінального провадження (пункт 5 частини першої статті 3 КПК України).

Затримання ж є процесуальною дією, яка безпосередньо пов'язана із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, й відповідно є складовою кримінального провадження, незважаючи на те, що відповідні відомості ще не були внесені до ЄРДР.

Окрім цього, щодо можливості здійснення затримання до внесення відомостей до ЄРДР, то слід зазначити що у практичній діяльності моменти фактичного (коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою) та процесуального затримання (з моменту складання протоколу про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину) не завжди співпадають, оскільки фактичне затримання найчастіше відбувається до внесення відомостей до ЄРДР, а процесуальне може здійснюватися як до так і після внесення відомостей до ЄРДР. Але, через те, що КПК України чітко не регламентує можливість затримувати особу до початку досудового розслідування, практичні працівники в протоколі затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину майже завжди вказують час затримання і час складання вищезазначеного протоколу вже після внесення відомостей до ЄРДР, навіть у тому разі, якщо ці дії відбулися раніше.

Така ж проблема виникає і при здійсненні тимчасового вилучення майна під час здійснення обшуку особи під час затримання – попри те, що майно може бути вилучено і до внесення відомостей до ЄРДР - в протоколі затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину майже завжди зазначається, що обшук особи здійснювався вже після внесення відомостей до ЄРДР.

До того ж виникають питання і щодо допустимості доказів, отриманих під час проведення такого обшуку особи. Обшук особи є частиною

процесуальної дії – затримання особи, але він проводиться з дотриманням вимог, що встановлені для слідчих (розшукових) дій. Як уже вище зазначалося, за КПК України усі слідчі (розшукові) дії можна проводити лише під час досудового розслідування, тобто після внесення відомостей до ЄРДР. Єдине виключення з цього правила стосується огляду місця події, який може бути проведено у невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР.

Тобто, обшук особи як складова затримання може бути проведено і до внесення відомостей до ЄРДР, але для того щоб у суді не виникало сумнівів про допустимість доказів, отриманих у результаті його проведення, необхідно внести зміни до частини третьої статті 214 (Початок досудового розслідування) КПК України, де регламентувати можливість проводити до внесення відомостей до ЄРДР, окрім огляду місця події, також і затримання особи.

Внесення вищевказаних змін вирішить і питання щодо можливості та законності проведення обшуку особи та тимчасового вилучення майна під час такого обшуку, оскільки усі вищезазначені дії є складовими частинами затримання.

4. Нерозуміння працівниками органів досудового розслідування та прокуратури негативних наслідків незаконного затримання для кримінального провадження.

Проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій за участі фактично затриманої особи без реєстрації факту затримання ставить під сумнів допустимість отриманих в цей період доказів.

Так, однією з підстав визнання доказів недопустимими є порушення права особи на захист (пункт 3 частини другої статті 87 (Недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини) КПК України). До типових порушень права на захист варто віднести неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про фактичне затримання особи за підозрою у вчиненні злочину до відповідних регіональних центрів з надання безоплатної правової допомоги.

Разом із тим, у разі визнання затримання незаконним, визнається також незаконним факт проведення обшуку особи, відповідно до частини третьої статті 208, частини сьомої статті 223 (Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій) та статті 236 (Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи) КПК України. Слід звернути увагу, що додаткові ризики утворюються саме через те, що для досудового розслідування важливий не тільки сам факт проведення обшуку, а предмети, які можуть знаходитись із затриманим (оскільки перспективно, в різних ситуаціях, можуть становити інтерес в процесі доказування вини особи, яку затримали).

Разом із тим, із сутності частини сьомої статті 223 та статті 236 КПК України формулюється позиція про те, що обшук затриманої особи, за правилами зазначеними у відповідних статтях, повинен проводити лише

слідчий, прокурор, що суттєво звужує повноваження працівників підрозділів кримінальної поліції, дільничних офіцерів, патрульних поліцейських та інших можливих уповноважених на затримання осіб у можливості провести обшук затриманої особи.

5. Недостатній рівень усвідомлення працівниками органів правопорядку того факту, що тримання затриманої особи без реєстрації факту затримання, або внесення до протоколу неправдивих даних щодо часу фактичного затримання може утворювати склад кримінальних правопорушень, передбачених статтями 146-1 (Насильницьке зникнення), 366 (Службове підроблення), 371 (Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою) КК України.

Таким чином, незважаючи на визначеність законодавства, а також наявність сталої правової позиції Європейського суду з прав людини, деякі прокурори на практиці не завжди дотримуються порядку застосування зазначених приписів, що призводить до визнання доказів у кримінальних провадженнях недопустимими, порушень прав людини і подальших, обґрунтованих звернень з цього приводу до національних та міжнародних судових інституцій.

6. Практика затримання осіб, у порядку статті 208 КПК України, за дорученням слідчого (дізнавача). Коли слідчі (дізнавачі) надають оперативним підрозділам письмові доручення затримати ту чи іншу особу або ж доставити її для участі у слідчих діях, при цьому посилаючись на статтю 40 (Слідчий органу досудового розслідування) КПК України, яка нібито дає їм право на подібні доручення.

Стаття 40 КПК України надає слідчому право доручати відповідним оперативним підрозділам проведення виключно слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. В той час, як затримання не є ані слідчою (розшуковою), ані розшуковою дією.

Проте, слід звернути увагу, що затримати особу через певний час після вчинення злочину можна виключно на підставі ухвали слідчого судді, про дозвіл на затримання у порядку статті 191 КПК України. Жодного іншого механізму чинний КПК України не передбачає.

Це означає, що у випадках, коли особу не затримали на момент вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення, особа має затримуватись виключно в порядку статті 191 КПК України. Таким чином, своїми діями слідчі (дізнавачі) вчиняють злочин, відповідальність за який передбачена статтею 371 КК України.

7. Практика затримання осіб цивільними особами. Відповідно до КПК України, кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у статтях 482 і 482-2 вказаного кодексу при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення, а також безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Також, відповідною статтею зазначається, що кожен хто здійснив затримання особи зобов'язаний негайно доставити її до уповноваженої службової особи або негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

Проте, слід звернути увагу, що питання початку відліку часу затримання особи, в контексті статті 207 (Законне затримання) КПК України, поставлене не так гостро, як у положеннях статті 208 КПК України, що певним чином сприяє звуженню прав уповноважених службових осіб порівняно із цивільними особами.

Поряд із цим, це призводить до обмеження прав і свобод людини і громадянина та ігнорування міжнародних стандартів у сфері затримання осіб, оскільки час утримання особи з моменту її затримання цивільною особою і до прибуття слідчо-оперативної групи або ж до доставлення затриманого до органу поліції – жодним чином не обчислюється та може тривати кілька годин, що призводить до невірної розрахунку інших процесуальних строків, які мали б рахуватися в даному випадку з моменту фактичного затримання особи, а саме – обов'язок повідомити особі про підозру протягом 24 годин, звільнити особу у разі непред'явлення підозри протягом 72 годин.

8. Практика та проблеми затримання осіб інших національностей. Відповідно до статті 208 КПК України кожній фактично затриманій особі має бути забезпечено низку процесуальних гарантій, які дозволяють захистити її від неналежного поводження з боку працівників органів правопорядку. До таких гарантій належить, зокрема право на переклад зрозумілою (рідною) мовою.

Зміст права на переклад слід визначати з урахуванням рішення ЄСПЛ «Людіке, Белькесем та Коч проти Німеччини» від 28 листопада 1978 року, відповідно до якого *право на переклад полягає в отриманні підозрюваним (обвинуваченим) послуг перекладача з письмового або усного перекладу всіх процесуальних документів чи заяв, які потрібні йому для розуміння того, що відбувається, і гарантують додержання інших його прав під час розгляду справи.* Межі дії цього права у кримінальному судочинстві були визначені у рішенні ЄСПЛ «Камасінські проти Австрії» від 19 грудня 1989 року, де зазначено, що право на допомогу перекладача особам, які не розуміють мови суду, поширюється й на процедури досудового провадження.

Поряд із цим, обов'язок залучення перекладачів для осіб, які є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу та не володіють державною мовою, покладається на Центри з надання безоплатної правової вторинної допомоги відповідно до Порядку залучення перекладача, який визначається постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 401²³.

²³Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 401 «Деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги» – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2016-п#Text>

Проте, в контексті проведення процесуальних дій та прийняття відповідних процесуальних рішень відповідно до статті 208 КПК України, слід акцентувати увагу, що затриманій особі необхідно негайно повідомити зрозумілою для неї мовою підстави затримання, у вчиненні якого злочину вона підозрюється, та роз'яснити її права. Якщо питання інформування затриманих осіб про їх права зрозумілою їм мовою наразі знаходиться на етапі вирішення то інші зазначені права забезпечуються з порушенням вимоги «негайності», а з огляду на недосконалість функціонування вказаного вище реєстру, проблем із наявністю відповідних перекладачів з конкретних мов дана ситуація може спричинити порушення процесуальних строків затримання особи, а в подальшому, притягнення до відповідальності уповноважену особу за незаконне затримання особи (стаття 371 КК України).

У зв'язку з викладеним, звертаємо увагу на необхідність вжиття наступних заходів щодо використання працівниками органів охорони правопорядку у практичній діяльності наведених правових висновків ЄСПЛ для формування практики однакового застосування норм процесуального права:

1. Надавати принципову оцінку випадкам фактичного затримання осіб без подальшого складання протоколу затримання як діянь, що мають ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 146 (Незаконне позбавлення волі або викрадення людини), 146-1, 371 КК України.

2. Орієнтувати, що факт затримання особи за наявності обґрунтованої підозри у її причетності до вчинення злочину не обумовлює обов'язку слідчого (дознавача) та прокурора повідомити цій особі про підозру у подальшому. У разі спростування підозри протягом 24 годин з моменту фактичного затримання затримані особи підлягають негайному звільненню. Рішення щодо звільнення має оформлюватися відповідною постановою слідчого (дознавача) або прокурора.

3. Приділяти увагу відповідності даних щодо часу та місця фактичного затримання, зазначених у протоколі затримання фактичним обставинам справи. За наявності невідповідностей кваліфікувати такі дії в якості кримінального правопорушення, передбаченого статтею 366 КК України.

Тож, з урахуванням вищезазначеного пропонується здійснити ряд організаційних та правових кроків, щодо оптимізації функціонування системи дотримання вимог КЗПЛ та КПК України при затриманні особи, а саме:

1. Розробити і впровадити алгоритми дій відповідно до єдиного порядку затримання осіб для патрульної поліції та органів досудового розслідування;

2. Розробити та впровадити технічні рішення (електронні системи), що б забезпечували можливість фіксації дій з моменту фактичного затримання особи (електронний протокол затримання);

3. Забезпечити можливість автоматизованого повідомлення центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про кожне фактичне

затримання особи (автоматичне надсилання повідомлення при заповненні електронного протоколу про затримання);

1.3. Підстави та порядок звільнення затриманого

Відповідно до пункту 3 частини третьої статті 212 (Особа, відповідальна за перебування затриманих) КПК України, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана звільнити затриманого негайно після зникнення підстави для затримання або спливу строку для затримання, передбаченого статтею 211 (Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду) КПК України.

Тобто строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який починається з моменту, коли затримана особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Водночас затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Враховуючи приписи розділу X (Службова особа, відповідальна за перебування затриманих) Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України²⁴, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, завчасно, **але не пізніше трьох годин до завершення:**

– 24-годинного строку з моменту затримання інформувати керівника органу досудового розслідування про необхідність звільнення затриманого в разі невручення йому повідомлення про підозру;

– 60-годинного строку з моменту затримання інформувати керівника органу досудового розслідування про необхідність звільнення затриманого в разі недоставляння його до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно нього запобіжного заходу.

У зв'язку з цим доцільно зважати на положення статті 115 (Обчислення процесуальних строків) КПК України, відповідно до якої процесуальні строки обчислюються годинами, днями і місяцями, а також можуть визначатися вказівкою на подію. При обчисленні строку годинами строк закінчується в останню хвилину останньої години, а при обчисленні строку днями строк закінчується о двадцять четвертій годині останнього дня строку. При обчисленні строків днями та місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

²⁴Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України № 570 від Облипня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>

Якщо відповідну дію належить вчинити в суді або в органі досудового розслідування, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах. При обчисленні процесуального строку в нього включаються вихідні і святкові дні, а при обчисленні строку годинами – і неробочий час. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою.

Підставами для звільнення з-під варти є:

- скасування запобіжного заходу;
- зміна запобіжного заходу;
- внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;
- закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення передбаченого законом строку тримання під вартою як запобіжного заходу, якщо цей строк не продовжено в установленому законом порядку;
- закінчення максимального строку тимчасового або екстрадиційного арешту, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України;
- припинення (скасування) тимчасового або екстрадиційного арешту;
- звільнення особи з-під екстрадиційного арешту судом.

Якщо до ІТТ надійшло належним чином оформлене рішення слідчого (дізнавача), прокурора, слідчого судді чи суду, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження про скасування тимчасового запобіжного заходу, начальник ІТТ, а в разі його відсутності – черговий по ІТТ зобов'язаний негайно звільнити цю особу.

Про закінчення строку тримання в ІТТ затриманої за підозрою в учиненні кримінального правопорушення особи начальник ІТТ або черговий завчасно, але не пізніше, ніж за 12 годин, письмово повідомляє особу або орган, які здійснюють досудове розслідування у кримінальному провадженні, а також прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час провадження досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, і якщо в установлений законом строк не надійде ухвала слідчого судді, суду про застосування до затриманого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, звільняє затриманого, про що складає протокол про звільнення особи, яку утримували в ІТТ, та надсилає прокуророві відповідне письмове повідомлення і копію протоколу.

У разі звільнення такої особи з ІТТ у зв'язку із закінченням передбаченого законом строку тримання під вартою як запобіжного заходу, якщо цей строк не продовжений у встановленому законом порядку, начальник ІТТ зобов'язаний негайно звільнити з-під варти підозрюваного у вчиненні злочину та обвинуваченого, щодо якого ухвала судді про продовження строку тримання під вартою на день закінчення строку тримання під вартою, передбаченого статтею 219 (Строки досудового розслідування) КПК України, не надійшла. При цьому він надсилає

повідомлення особі чи органу, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження, та відповідному прокуророві, який здійснює нагляд за розслідуванням.

Звільнення осіб з-під варти проводиться відповідно до статті 202 (Порядок звільнення особи з-під варти) КПК України.

Вирок або ухвала про звільнення особи, яка тримається під вартою, підлягає виконанню негайно після їх надходження до ІТТ. Перед звільненням особи, яка трималася в ІТТ, начальник ІТТ, а при його відсутності – черговий повинен звірити вирок, ухвалу суду про звільнення з-під варти з документами, на підставі яких ця особа була поміщена до ІТТ, і пересвідчитися в особі того, хто звільняється. Звільненням з ІТТ особам на їх прохання може бути видана довідка про час тримання в ІТТ. Речі, цінності, документи, а також гроші, що їм належать і зберігаються на особистих рахунках або в чергового, повертаються під розписку. Звільнення з-під варти в залі суду проводиться негайно згідно з вирок (ухвалою) суду. Затримана або взята під варту особа, яка захворіла на час звільнення з ІТТ, передається родичам або направляється до лікувального закладу органів охорони здоров'я.

Особа, піддані адміністративному арешту, звільняються з ІТТ у разі закінчення строку тримання або направлення до лікувального закладу. Речі, цінності, документи, а також гроші, що належать зазначеним особам і зберігаються на особистих рахунках або в чергового, повертаються під розписку.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ, ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ЗАТРИМАНИХ

2.1. Реєстрація затриманого та роз'яснення затриманому його прав та обов'язків

Відповідно до пунктів 1 та 2 частини третьої статті 212 КПК України службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана негайно зареєструвати затриманого та роз'яснити затриманому підстави його затримання, права і обов'язки.

Так, відповідно до пункту 1 статті 5 КЗПЛ, кожен має право на свободу та особисту недоторканність²⁵. Нікого не може бути позбавлено свободи інакше, ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і в таких випадках, як:

- законне ув'язнення особи після її засудження компетентним судом;
- законний арешт або затримання особи за невиконання законної вимоги суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, передбаченого законом;
- законний арешт або затримання особи, здійснені з метою припровадження її до встановленого законом компетентного органу на підставі обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо є розумні підстави вважати за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;
- затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою припровадження його до встановленого законом компетентного органу;
- законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи осіб без визначеного місця проживання;
- законний арешт або затримання особи, здійснені з метою запобігання її незаконному в'їзду в країну, чи особи, щодо якої вживаються заходи з метою депортації або екстрадиції.

У частині 2 статті 5 КЗПЛ зазначено, що кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. За приписами частини третьої статті 5 КЗПЛ кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 статті 5, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися

²⁵Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. : Офіційний переклад : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

на судове засідання.

Згідно з частиною 4 статті 5 КЗПП кожному, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, надано право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

У частині 5 статті 5 КЗПП встановлено, що кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Відповідно до частини першої статті 42 (Підозрюваний, обвинувачений) КПК України підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

Статтею 276 (Випадки повідомлення про підозру) КПК України передбачено, що повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у випадках:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи одного із запобіжних заходів (відповідно до частин першої та другої статті 176 КПК України ними є: особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт; тримання під вартою, а тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи);
- 3) наявності достатніх доказів для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення.

У таких випадках, слідчий (дізнавач), прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені у статті 42 КПК України, а на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав.

Статтею 208 КПК України передбачено, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою

ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255-1, 255-2 Кримінального кодексу України.

Службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана знати, що відповідно до статті 42 КПК України підозрюваний має право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення;

3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та (або) Законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;

4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями статті 213 КПК України;

8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься вмотивована постанова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про

забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Уповноважена службова особа, слідчий (дознавач), прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статті 236 КПК України. Зокрема, обшук особи здійснюється з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження.

Про затримання особи, підозрюваної в учиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 (Протокол) КПК України, зазначаються:

- місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 КПК України;
- підстави затримання;
- результати особистого обшуку;
- клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили;
- у разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок;
- повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого.

Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим, а його копія негайно під підпис вручається затриманому та надсилається прокурору.

Водночас у кримінальному процесуальному законі є вказівка на те, що затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України

при виконанні ним своїх службових обов'язків і пов'язані з цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

При поміщенні особи після процесуального затримання до ІТТ, відповідно до статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» особи, які тримаються під вартою, підлягають обшуку, а їхні речі – огляду, про що складається протокол обшуку. Обшук повинен здійснюватися особою та в присутності понятих однієї статі з особою, яка обшукується²⁶.

Під час обшуку вилучаються: вогнепальна та холодна зброя, колючо-ріжучі предмети, перстні (кільця, обручки, печатки, тощо), годинники, ордени, медалі та інші металеві предмети й цінності; скляний посуд, спиртні напої, гральні карти, поясні ремені, підтяжки, краватки, шнурки, шарфи; наркотичні, лікарські засоби та предмети медичного призначення, не дозволені медичним працівником для вживання й зберігання в камерах; перець, сіль і продукти харчування понад установлені норми; гроші, облігації, ощадні книжки, акредитиви та інші цінні папери; ключі від замків.

Вилучені під час обшуку в затриманого або особи, яка тримається під вартою, гроші та цінні речі здаються на зберігання до фінансової частини органу внутрішніх справ, а особисті речі – до камери схову ІТТ, про що складається протокол. Особисті документи, а також цінні папери, листи, записні книжки, фотокартки, вилучені з обігу предмети та документи, належність яких не встановлена, передаються слідчому (дознавачу), слідчому судді.

Копія квитанції фінансової частини про прийняття цінностей та копія протоколу (акта) про вилучення заборонених предметів та речей видаються під розписку особі, у якої вони вилучені, інша копія долучається до особової справи. У разі переведення осіб, які тримаються під вартою, та засуджених до слідчого ізолятора цінні речі, особисті предмети та документи, а також особисті гроші надсилаються адміністрацією установи до слідчого ізолятора.

У прийнятих в ізолятор тимчасового тримання осіб залишаються тільки ті предмети, речі та продукти харчування, які їм дозволяється мати при собі і зберігати в камерах, у кількості та асортименті, установлених зазначеними правилами.

Окремим питанням постає процедура та зміст повідомлення про затримання, що відповідно до припису, викладеного у частині п'ятій статті 213 КПК України, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана перевірити дотримання положень статті 213 КПК України, а в разі нездійснення повідомлення про затримання – здійснити дії, передбачені у частинах із першої по четверту статті 213 КПК України, щодо повідомлення інших осіб про затримання самостійно.

З метою повідомлення інших осіб про затримання службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана:

²⁶Закон України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 35, ст.360 – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>

– надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Водночас, якщо службова особа, відповідальна за перебування затриманих, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності;

– у випадках затримання неповнолітньої особи службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана негайно повідомити про це її батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування;

– у разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним службових обов'язків службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана негайно повідомити про це відповідний розвідувальний орган;

– службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. У разі неприбуття в установленій законодавством строк захисника, призначеного органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги.

До осіб (органів державної влади), які підлягають повідомленню про затримання, кримінальний процесуальний закон відносить:

1) близьких родичів затриманого, членів його сім'ї чи інших осіб за вибором затриманого (частина третя статті 12 та частина перша статті 213 КПК України). Виходячи зі змісту пункту 1 частини першої статті 3 КПК України, близькими родичами і членами сім'ї затриманого визнаються його чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі. За вибором затриманого він має право повідомити про своє затримання та місце перебування будь-яких інших осіб, визначення кола яких кримінальним процесуальним законом покладається на розсуд затриманого;

2) батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників неповнолітнього затриманого, орган опіки та піклування – у випадку затримання неповнолітньої особи (частина друга статті 213 КПК України). Коло органів опіки і піклування визначається Порядком провадження органами опіки та

підкування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року №866²⁷.

Пункт 3 частини першої зазначеного порядку, відносить до їх числа районні, районні у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, які відповідно до законодавства провадять діяльність з надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, установа опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей;

3) відповідний розвідувальний орган – у разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним службових обов'язків (частина третя статті 213 КПК України). Розвідувальним органом України, відповідно до статті першої Закону України «Про розвідувальні органи України», визнаються спеціально уповноважені законом органи на здійснення розвідувальної діяльності;

4) орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги (частина четверта статті 213 КПК України). Стаття 15 та частина перша статті 16 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» уповноважують на надання безоплатної правової допомоги центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які утворюються Міністерством юстиції України при головних управліннях юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

За загальним правилом, установленим статтею 213 КПК України, обов'язок повідомлення вказаних осіб (органів державної влади) про затримання покладається на уповноважену службову особу, яка здійснила затримання. Виняток з цього правила складає повідомлення про затримання та місце перебування затриманого його близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за його вибором. Відповідно до частини першої статті 213 КПК України, уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити вказаних осіб про своє затримання та місце перебування. Якщо уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що в разі повідомлення про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності.

КПК України не передбачає вимоги щодо процесуальної фіксації факту здійснення повідомлення інших осіб про затримання. Повідомлення про затримання є важливою гарантією інформування осіб (органів державної влади), визначених частиною першою, другою, третьою та четвертою статті

²⁷Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року №866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>

213

КПК України, факт його здійснення має відобразитися у матеріалах кримінального провадження. Зокрема, вказівка на здійснення повідомлення інших осіб про затримання може як міститися у протоколі затримання (якщо воно здійснене під час складання цього протоколу), так і оформлятися у формі самостійного процесуального документа (якщо воно здійснене після складання протоколу затримання).

В обох випадках у матеріалах кримінального провадження підлягає відображенню як факт здійснення такого повідомлення та його зміст, так і коло осіб (органів державної влади), які інформуються про затримання, із вказівкою щодо дати та часу здійснення повідомлення.

Важливою гарантією права осіб (органів державної влади), визначених частинами 1 – 4 статті 213 КПК України, бути поінформованими про затримання особи та місце її перебування є норма частини п'ятої статті 213 КПК України, яка покладає на службову особу, відповідальну за перебування затриманих, обов'язок перевірити факт повідомлення вказаних осіб (органів державної влади) про затримання та місце перебування затриманого.

У разі нездійснення уповноваженою службовою особою, яка здійснила затримання, повідомлення про затримання, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана здійснити дії з повідомлення про затримання відповідних осіб (органів державної влади), визначених КПК України самостійно.

Так, відповідно до пункту 4 частини третьої статті 212 КПК України, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана забезпечити належне поводження із затриманим та дотримання його прав, передбачених Конституцією України, КПК України, а також іншими законами України.

Особа відповідальна за затримання, має першочергово попередити та проконсультувати затриману особу про вимоги керівництва ІТТ, що будуть висунуті до нього по прибуттю в ІТТ відповідно до Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України²⁸.

Перш за все, необхідно відзначити затриманій особі про те, що керівництво ІТТ зобов'язане ознайомити кожну особу, яка поміщується до ізолятора, з її правами та обов'язками під підпис у спеціальному журналі та забезпечити їх виконання в повному обсязі.

Крім цього, має бути завчасно (до прибуття в ІТТ) повідомлено про:

Речі, що особам, які тримаються в ІТТ, дозволяється мати при собі та зберігати в камерах:

- одяг, головний убір за сезоном – в одному комплекті;
- натільну білизну, шкарпетки, носові хусточки;

²⁸Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 грудня 2008 року № 638 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України» – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09#Text>

- взуття кімнатне або спортивне – одну пару;
- туалетні речі (туалетне, господарське мило, зубну щітку, зубний порошок або пасту, пластмасову мильницю, гребінець, креми для гоління, серветки, туалетний папір, пральний порошок), бритву механічну чи електричну;
- окуляри, з дозволу лікаря милиці (протези), а також інше життєзабезпечувальне медичне обладнання (слуховий апарат, катетер тощо). Лікарські засоби - лише за призначенням лікаря за необхідності цілодобового невідкладного прийому (не більше добової норми);
- документи і записи, що стосуються кримінального провадження;
- папір, поштові конверти, марки та прості олівці, підручники й учнівське приладдя (для учнів);
- тютюнові вироби – не більше 30 пачок цигарок або махорки та сірники – не більше 10 коробок, а також продукти харчування з передач (посилок) або куплені в торговельній мережі, ліки (з дозволу медичного працівника);
- жінки можуть мати при собі також косинки, бюстгальтери, рейтузи, пояси, марлю, вату, вазелін, крем, пудру, губну помаду, засоби індивідуальної гігієни;
- будь-які продукти харчування (за винятком продуктів з простроченим терміном реалізації, консервованих продуктів із м'яса, риби, овочів, фруктів, виготовлених у домашніх умовах, продуктів, що потребують додаткового приготування шляхом термічної обробки, та тих, що швидко псуються, а також будь-яких алкогольних напоїв та інших виробів на спиртовій основі);
- предмети для відправлення релігійних обрядів, які не заборонено до зберігання;
- загальна вага предметів і речей, які належать затриманій, взятій під варту або підданій адміністративному арешту особі, не повинна перевищувати 50 кг (з урахуванням тих, що містяться у кімнаті зберігання особистих речей осіб, що тримаються). Речі понад встановлену вагу не приймаються та повертаються родичам або знайомим утримуваних осіб.

Визначені обов'язки осіб, які тримаються під вартою, та засуджених:

- дотримуватися встановлених правил внутрішнього розпорядку й санітарно-гігієнічних правил, мати охайний зовнішній вигляд, постійно підтримувати чистоту в камері;
- дбайливо ставитися до інвентаря, обладнання й іншого майна ІТТ;
- виконувати законні вимоги керівництва ізолятора, бути ввічливими один з одним, а також з працівниками ІТТ, не вступати з ними в суперечки, не принижувати їх гідність, не протидіяти виконанню ними своїх службових обов'язків;
- виконувати обов'язки чергового по камері за призначенням керівництва ІТТ.

Водночас, Правилами передбачено, що черговий по камері зобов'язаний: доповідати про кількість осіб, що перебувають у камері, якщо

до камери зайшли працівники ІТТ, прокуратури, органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів; стежити за збереженням інвентаря, обладнання та іншого майна, підтримувати чистоту в камері; одержувати посуд на час приймання їжі та здавати його;

– прибирати в камері, у тому числі санітарний вузол, а після закінчення прогулянки – прогулянковий дворик.

Заборони для осіб, які перебувають в ІТТ:

– порушувати тишу, перемовлятися, перестукуватися з особами, які тримаються в інших камерах, підбирати й перекидати за межі дворика для прогулянок будь-які предмети, виявлені на його території;

– вчиняти протиправні дії щодо осіб, які тримаються в ІТТ;

– підходити впритул до «вічка» дверей камери та затуляти його, здійснювати інші дії, що ускладнюють нагляд за поведінкою осіб, які перебувають у камері;

– псувати обладнання ІТТ, робити будь-які написи на стінах і речах, що видаються для користування, а також наклеювати на стіни та інвентар фотокартки, малюнки, вирізки з газет і журналів;

– виготовляти заборонені для використання в камерах вироби, зберігати при собі гроші та інші цінності. Грати в карти та інші азартні ігри;

– продавати, дарувати, обмінювати або вилучати іншим способом на користь інших осіб предмети та речі, що є в особистому користуванні, змінювати без дозволу керівництва ІТТ індивідуальне спальне місце;

– порушувати встановлений порядок листування, написання або надсилання скарг і заяв.

Окремими питаннями у дослідженнях учених та діяльності практичних співробітників постає порядок забезпечення прав осіб, які тримаються в ІТТ.

Порядок розгляду скарг і заяв (керівництво ІТТ забезпечує розгляд скарг і заяв затриманих і осіб, які тримаються під вартою, згідно із законодавством України. Скарги та заяви засуджених розглядаються в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним та КВК України, Законами України «Про попереднє ув'язнення» та «Про звернення громадян»).

Порядок листування з родичами та іншими особами (особи, які тримаються в ІТТ, можуть вести листування з родичами або іншими громадянами, а також підприємствами, організаціями (здійснюється з письмового дозволу особи або органу, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження (матеріали перевірки).

Порядок надання та проведення побачень (побачення затриманим і особам, які тримаються під вартою, з родичами або іншими особами надаються керівництвом ІТТ з письмового дозволу слідчого, слідчого судді, суду, які здійснюють кримінальне провадження).

2.2. Заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу - тримання під вартою під час досудового розслідування

Інструкцію про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обраних стосовно підозрюваних запобіжного заходу - тримання під вартою під час досудового розслідування затверджено спільним наказом МВС України та Мін'юсту від 01 жовтня 2018 року № 806/3105/5 (zareєстровано в Мін'юстиції від 22 жовтня 2018 року за № 1190/32642 (далі – Інструкція)²⁹.

Дану Інструкцію розроблено з метою недопущення порушень вимог кримінального процесуального законодавства під час затримання без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обрання стосовно підозрюваних запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також додержання встановлених строків тримання підозрюваних під вартою.

Заступники начальників ГУНП в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві - начальники слідчих управлінь:

1) контролюють дотримання КПК України слідчими підпорядкованих слідчих підрозділів при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також щодо строків тримання підозрюваних під вартою, у тому числі своєчасності інформування адміністрації місць ув'язнення про їх продовження;

2) щомісяця узагальнюють відомості щодо осіб, звільнених:

- безпосередньо слідчими або службовими особами,
- відповідальними за перебування затриманих, які затримувалися без ухвали слідчого судді, суду, без подання клопотання прокурору про обрання запобіжного заходу з ІТТ ГУНП в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві;

- з місць ув'язнення у зв'язку із: скасуванням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його заміною на інший запобіжний захід;

- внесенням застави;

- закінченням строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою;

3) проводять щомісяця взаємозвірки з ІТТ та СІЗО щодо відповідності інформації про осіб, зазначених у підпункті 2 цього пункту. Результати звірок розглядають на підсумкових нарадах слідчих підрозділів. Вивчають питання щодо обґрунтованості затримання та подальшого звільнення осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також підстав для обрання стосовно підозрюваних запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

²⁹ Спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 01 жовтня 2018 року №806/3105/5 – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1190-18#Text>

4) здійснюють контроль за станом розслідування у кримінальних провадженнях, у яких підозрюваних звільнено з-під варти до закінчення досудового розслідування;

5) організовують щокварталу в підпорядкованих слідчих підрозділах перевірки стану дотримання працівниками НПУ вимог законодавства при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та застосуванні стосовно підозрюваних запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Результати перевірок розглядають на нарадах ГУНП. Здійснюють заходи з усунення виявлених недоліків та недопущення їх у подальшому. До осіб, які не забезпечили вимоги законодавства, вживають заходів впливу;

б) організовують протягом 10 календарних днів з дня виявлення порушень вимог кримінального процесуального законодавства проведення в установленому порядку службових розслідувань за кожним фактом:

обґрунтованої підозри, що доставлення до органу досудового розслідування уповноваженою службовою особою затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно;

нездійснення уповноваженою службовою особою, що провела затримання, негайного інформування затриманого зрозумілою для нього мовою про підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також не роз'яснення йому права мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, неповідомлення інших осіб про його затримання і місцеперебування на порушення вимог статті 213 КПК України;

невручення затриманому негайно копії протоколу про затримання під підпис, а також ненадіслання такого протоколу прокуророві;

звільнення затриманої особи, підозрюваної в учиненні злочину, безпосередньо слідчим або службовою особою, відповідальною за перебування затриманих, без подання слідчим клопотання прокурору про обрання запобіжного заходу;

звільнення підозрюваних з-під варти через невнесення слідчим за погодженням з прокурором клопотання про продовження строку тримання під вартою в порядку, установленому КПК України;

ухвалення судом виправдувального вироку, винесення прокурором постанови про закриття кримінального провадження у зв'язку з відсутністю події кримінального правопорушення або відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення щодо особи, яка трималася під вартою;

7) надсилають до ГУНП документи про результати службового розслідування в 5-денний строк з дня їх затвердження;

8) доводять до відома кожного працівника підпорядкованих слідчих підрозділів на підсумкових нарадах інформацію про заходи, вжиті щодо службових осіб, які допустили порушення вимог законодавства.

**Заступники начальників управлінь, відділів, відділень поліції
ГУНП - начальники слідчих відділів, відділень:**

1) приймають щоденні письмові звіти від службової особи, відповідальної за перебування затриманих, про стан дотримання прав затриманих осіб; негайно письмово доповідають начальнику слідчого управління (відділу) ГУНП про факти порушення прав затриманих та вживають невідкладних заходів щодо усунення виявлених порушень;

2) здійснюють контроль за веденням службовою особою, відповідальною за перебування затриманих, обліків затриманих слідчими осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також підозрюваних, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;

3) ведуть облік кримінальних проваджень, у яких стосовно підозрюваного згідно з ухвалою слідчого судді обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою; тримають на особистому контролі стан досудового розслідування в таких кримінальних провадженнях;

4) вивчають кримінальні провадження, у яких вносяться клопотання щодо продовження строків тримання під вартою. Дають слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора, у разі потреби створюють слідчі групи;

5) здійснюють контроль за своєчасністю інформування підозрюваного про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів кримінального провадження з метою недопущення порушення строків тримання під вартою;

6) негайно подають до місць ув'язнення взятої під варту особи письмове повідомлення щодо продовження строку тримання під вартою та завірену в установленому порядку копію відповідної ухвали слідчого судді, суду;

7) надсилають протягом доби письмове повідомлення до адміністрації СІЗО в разі передання до іншого органу досудового розслідування кримінального провадження, у якому стосовно підозрюваного обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;

8) надсилають протягом доби з моменту виявлення обставин, зазначених у підпункті 6 пункту 1 цього розділу, повідомлення до слідчих підрозділів ГУНП.

Начальники ІТТ щомісяця до 03 числа надсилають до слідчих підрозділів ГУНП списки всіх осіб, звільнених з ІТТ протягом звітного місяця безпосередньо слідчими або службовими особами, відповідальними за перебування затриманих, які затримувалися без ухвали слідчого судді, суду.

2.3. Організація взаємодії з безоплатним центром надання вторинної правової допомоги

Питання негайного залучення захисника одразу після фактичного обмеження волі особи, чітко регулюється чинним законодавством, оскільки питання захисту прав і свобод людини і громадянина є першочерговим завданням кримінального провадження.

У постанові Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою»³⁰ встановлюються загальні вимоги та механізм інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу, застосування адміністративного затримання чи адміністративного арешту або обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Негайно після фактичного затримання особи суб'єкт подання інформації повідомляє за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку на єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги (0-800-213103) (контактний центр системи надання безоплатної правової допомоги) та інші телефонні номери, електронної пошти або через комплексну інформаційно-аналітичну систему забезпечення надання безоплатної правової допомоги відповідному регіональному ЦБПД, крім випадків адміністративного затримання, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника, такі відомості:

прізвище, ім'я, по батькові та дата народження затриманої особи (якщо вони відомі);

час та підстави для затримання особи;

точна адреса місця для конфіденційного побачення адвоката із затриманою особою;

найменування (прізвище та ініціали) суб'єкта подання інформації, його поштова адреса, номери телефону та адреса електронної пошти;

дата винесення постанови про застосування адміністративного арешту (постановлення ухвали про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою), найменування суду та/або прізвище та ініціали судді, що виніс постанову (постановив ухвалу) у відповідних випадках;

прізвище, ім'я, по батькові та найменування посади особи, яка передала повідомлення, її номер телефону.

Уповноважений з прав людини у разі виявлення під час відвідування місць, в яких примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону особи, про затримання яких суб'єктом подання інформації не було здійснено повідомлення згідно з вимогами цього Порядку, може повідомити про таке затримання відповідному регіональному центру за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку на єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги

³⁰ Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-p>.

(0-800-213103) (контактний центр системи надання безоплатної правової допомоги) та інші телефонні номери, електронної пошти або через систему.

Розгляд повідомлень здійснюється регіональними центрами відповідно до їх компетенції за умови отримання таких відомостей: прізвище, ім'я та по батькові, дата народження затриманої особи; місце, дата і час затримання особи; місце перебування затриманої особи; прізвище та ініціали (найменування) уповноваженого з прав людини, його поштова адреса, номер телефону та адреса електронної пошти.

Інші номери телефонів та адреса електронної пошти, за якими передаються повідомлення про випадки затримання осіб, визначаються регіональним центром та доводяться до відома суб'єктів подання інформації.

Зазначена інформація також розміщується на веб-сайтах Мін'юсту та його територіальних органів, Координаційного центру з надання правової допомоги, регіональних центрів, ГУНП в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі, відповідної залізниці та інших.

Повідомлення про затримання осіб приймаються та обробляються уповноваженою службовою особою регіонального центру цілодобово.

Повідомлення суб'єктів подання інформації, які надходять до ЦБПД, реєструються в журналі реєстрації таких повідомлень в момент їх надходження та в системі. Повідомленню присвоюється відповідний реєстраційний номер, який за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку, електронної пошти або через систему повідомляється суб'єкту подання інформації.

Повідомлення уповноваженого з прав людини та інших заявників, які надходять до регіонального центру або контактного центру системи надання безоплатної правової допомоги, за наявності всіх обов'язкових відомостей реєструються у відповідному журналі реєстрації повідомлень та системі.

У разі коли надання безоплатної вторинної правової допомоги затриманій особі вже розпочато на підставі іншого повідомлення, зареєстрованого в системі та/або відповідному журналі реєстрації, уповноважена службова особа регіонального центру інформує про це заявника або уповноваженого з прав людини із зазначенням номера доручення регіонального центру, прізвища, імені та по батькові адвоката і його номера телефону.

Протягом години з моменту реєстрації повідомлення заявника або уповноваженого з прав людини уповноважена службова особа регіонального центру проводить перевірку інформації про затримання особи шляхом підготовки і надсилання від імені такого центру запиту факсимільним зв'язком на адресу відповідного регіонального або міжрегіонального органу. Протягом години після надходження факсограми відповідний регіональний або міжрегіональний орган шляхом надсилання факсограми у відповідь спростовує інформацію про затримання особи або підтверджує таку інформацію з повідомленням адреси місця для конфіденційного побачення адвоката з такою особою. У разі отримання такого підтвердження

регіональний центр приймає рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги шляхом видачі відповідного доручення.

Протягом години з моменту реєстрації повідомлення суб'єкта подання інформації про затримання особи або реєстрації факсограми, що підтверджує інформацію про затримання особи, уповноважена службова особа ЦБПД в установленому порядку призначає адвоката шляхом видачі доручення для надання такій особі безоплатної вторинної правової допомоги, копія якого із зазначенням реєстраційного номера повідомлення за допомогою факсимільного зв'язку, електронної пошти або через систему передається суб'єкту подання інформації та реєструється ним.

Уповноважена службова особа регіонального центру негайно перед передачею копії доручення суб'єкту подання інформації повідомляє призначеному адвокату реквізити виданого доручення, на підставі якого таким адвокатом може бути видано ордер.

Час прибуття адвоката до затриманої особи для конфіденційного побачення та/або участі в процесуальних діях фіксується уповноваженою службовою особою суб'єкта подання інформації, органа (установи), де перебувають затримані особи, в системі та/або відповідному журналі реєстрації.

Після призначення адвоката для надання затриманій особі безоплатної вторинної правової допомоги в результаті подання повідомлення заявника або уповноваженого з прав людини уповноважена службова особа регіонального центру невідкладно інформує про це телефоном заявника або уповноваженого з прав людини із зазначенням номера доручення центру, прізвища, імені та по батькові адвоката і його номера телефону.

Призначений регіональним центром адвокат повинен прибути за зазначеною адресою місця для конфіденційного побачення із затриманою особою протягом години з моменту видачі йому доручення для надання безоплатної вторинної правової допомоги, а у виняткових випадках - не пізніше ніж протягом шести годин з моменту видачі йому доручення.

У разі коли призначений адвокат на підставах, визначених законом, або з інших незалежних від нього причин не може надати безоплатної вторинної правової допомоги, він негайно повідомляє про це регіональному центру, який протягом однієї години з моменту надходження повідомлення призначає іншого адвоката.

Якщо призначений регіональним центром адвокат не прибув у встановлений цим Порядком строк за зазначеною адресою місця для конфіденційного побачення із затриманою особою, суб'єкт подання інформації негайно повідомляє про це ЦБПД

Відмова затриманої особи від адвоката, призначеного регіональним центром, повинна бути здійснена такою особою в присутності цього адвоката у формі письмової заяви, копія якої подається адвокатом до відповідного регіонального центру.

Суб'єкти подання інформації, органи (установи), де перебувають затримані особи: інформують під час затримання кожну особу про право та можливість отримання безоплатної вторинної правової допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», вручають пам'ятку для затриманих осіб, в якій зазначається єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги (0-800-213103) (контактний центр системи надання безоплатної правової допомоги); повідомляють регіональному центру про затримання особи; забезпечують внесення відповідних відомостей до системи та/або відповідних журналів реєстрації; забезпечують вільний доступ призначеного регіональним центром адвоката до затриманої особи, відведення необхідного часу та належного місця для конфіденційного побачення адвоката із затриманою особою до першого її допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - такі побачення без обмеження їх кількості і тривалості, можливість для ознайомлення адвоката з матеріалами справи, реалізацію інших прав та гарантій діяльності адвокатів, установлених Конституцією та законами України; у разі відсутності реагування регіонального центру на повідомлення про затримання осіб або порушення встановлених строків прибуття адвоката негайно, але не пізніше ніж протягом 24-х годин, інформують про це Координаційний центр за телефоном або адресою електронної пошти, що оприлюднені на офіційних веб-сайтах Мін'юсту та його територіальних органів, а також на веб-сайті органу (установи), де перебувають затримані особи; подають щокварталу до 5 числа місяця, що настає за звітним періодом, регіональному центру інформацію про кількість випадків затримання протягом звітного періоду осіб та кількість випадків неприбуття або несвоєчасного прибуття адвокатів; несуть у порядку, встановленому законом, відповідальність за несвоєчасне повідомлення про затримання особи та перешкоджання наданню адвокатом, призначеним регіональним центром, такій особі безоплатної вторинної правової допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. : Офіційний переклад: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. : Офіційний переклад : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року «Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню в будь якій формі». 1988. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_206
5. Резолюція 45/113 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року. ООН. Резолюція. Міжнародний документ. 1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_204
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 21 лют. 2013 р. : (відп. офіц. текстові). – К. : Правова єдність, 2013. – 268 с.
7. КК України
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст.379.
9. Про судоустрій та статус суддів : Закон України станом законодавства на 22 верес. 2010 р. ; (відп. офіц. текстові). – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 152 с.
10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України станом на 01 жовт. 2012 р. : (відп. офіц. текстові). – К. : Правова Єдність, 2012. – 48 с.
11. Про попереднє ув'язнення : Закон України 30 черв. 1993 р. (Із змінами та доповненнями) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3352-12/page2>.
12. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22 берез. 2001 р. № 2331-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>.
13. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
14. Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII «Про дисциплінарний статут Національної поліції України»// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 29, ст.233.
15. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 1363 від 28 груд.

2011 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>.

16. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

17. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: Затверджена наказом МВС України № 686 від 09 серпня 2012 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1770>.

18. Правила внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України: Затверджено наказом МВС України № 638 від 02 груд. 2008 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09>.

19. Зміни до Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України : Затверджено наказом МВС України № 1003 від 02 листоп. 2012 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09>.

Наукові, методичні та інші джерела:

1. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 лютого – 15 травня 2019 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Feb-15May2019_UA.pdf.

2. Звіт про роботу органів досудового слідства Генеральної прокуратури України з 01.01 по 31.12.2020 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stst2020>.

3. Кондратюк О. В. Кондратюк Ю. І. Процесуальне оформлення фактичного затримання людини співробітником оперативного підрозділу. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 1. 2017 С. 270–285. С. 275

4. Кримінальний процес: [підруч.] / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.

5. Савицький Д. О., Шульга О. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні: Монографія. Київ. 2017. С. 74.

6. Словник Української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). Том 3, 1972. — Стор. 327. URL: <http://sum.in.ua/s/zastavaty>

7. Смоков С. М., Горелкіна К. Г. Гарантії застосування заходів процесуального примусу у кримінальному судочинстві. Одеса. 2012. 152 с.

8. Солдатський В. В. «Фактичне затримання» як засіб обчислення моменту затримання у кримінальному процесі. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. 2012. С. 524 –531 С. 527

9. Татаров О.Ю. Кайданки на камеру: тенденція до проведення затримань без ухвали слідчого судді становить загрозу правам особи. Закон і бізнес. 2016. №18 455 (1264). URL: http://zib.com.ua/ua/print/123397-tendenciya_do_provedennya_zatriman_bez_uhvali_slidchogo_sudd.html.

10. Узагальнення практики застосування судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій при здійсненні судочинства у кримінальних справах статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. за 2011 – 1 півріччя 2012 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files>.

11. Фаринник В., Мірковець Д. Затримання особи в новому Кримінальному процесуальному кодексі України: окремі питання відповідності міжнародним стандартам і практиці Європейського суду з прав людини. Підприємство господарство і право. № 6. 2017. С. 192–196.

12. Фаринник В.І. Затримання особи: проблеми кримінальної процесуальної регламентації та шляхи їх вирішення. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2015. С. 85–94. С. 86.

13. Фаринник В. І. Теоретичні, правові та праксеологічні проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження в кримінальному процесі України: Дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук. Київ. 2018. 565 с.

14. Шульга О.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні. Дис на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. 2016. 256 с. С. 74.

15. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина. – К., 2020. – 136 с.

Рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та судів національної юрисдикції:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Н.Л. проти Сполученого Королівства» № 45508/99 від 5 січня 2005 р. § 91. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-66757>

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Н.М. проти Швейцарії» № 39187/98 від 26 травня 2002 р. § 45. 2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60169>

3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Х., У., Z. проти Сполученого Королівства» від 22 квітня 1997 р. № 21830/93. § 106. 1997. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163955>

4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Z.H. проти Угорщини» від 8 лютого 2013 р. № 28973/11 §§ 42-43. 2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114276>

5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Амур проти Франції» від 25 червня 1996 року. № 19776/92. § 50. 1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988>
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Анатолій Руденко проти України». № 50264/08 від 17 квітня 2014 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ангелова проти Болгарії» від 13 червня 2002 року. № 38361/97. § 154. 2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60505>
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Барановський проти Польщі» від 28 березня 2000 року. № 28358/95. § 50–52. 2000. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58525>
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Броуган та інші проти Сполученого Королівства» № 11209/84; № 11234/84; № 11266/84; № 11386/85 від 30 травня 1989 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57449>
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Буглов проти України». № 28825/02 від 15 грудня 2014 р. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a63
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ван дер Лер проти Нідерландів» від 22 січня 1990 року. № 11509/85. § 28. 1990. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164813>
12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Воляник проти України» від 2 жовтня 2014 року. № 7554/10. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a15
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Геращенко проти України» від 7 листопада 2013 року. № 20602/05. 2013. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_985
14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Грега та інші проти Молдови» від 24 січня 2012. № 61485/08. § 43. 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144457>
15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гудзь проти України» від 22 жовтня 2015 року. № 25032/11. 2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a95
16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гіллен та Кінтон проти Сполученого Королівства» від 28 червня 2010 року. № 4158/05. § 57. 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117745>
17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гуццарді проти Італії» від 6 жовтня 1980 р. № 7367/76. § 92. 1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57498>
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дель Ріо Прада проти Іспанії» від 21 жовтня 2013 р. № 42750/09. § 125. 2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-127697>

19. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Джесіус проти Литви» від 31 липня 2000 року URL: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Джулія Манцоні проти Італії» від 1 липня 1997 року. № 19218/91. §. 25. 1997. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58043>
21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ель-Масрі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія» від 13 грудня 2012 року. № 39630/09. § 233. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160471>
22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ердаган проти Туреччини» від 6 березня 2007 р. № 27473/02. 2007. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79666>
23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Єчюс проти Литви» від 31 липня 2000 року. № 34578/97. § 56. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58781>
24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Заїченко проти України (№2)» 26 лютого 2015 року. № 45797/09. 2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a87
25. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Квінн проти Франції» від 22 березня 1995 року. № 18580/91. §. 42. 1995. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57921>
26. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Конка проти Бельгії» від 5 лютого 2002 року. № 51564/99. § 50. 2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60026>
27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кортезис проти Греції» від 12 червня 2012 р. № 60593/10. §§ 61-62. 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-166402>
28. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Крупко та інші проти Росії» від 17 листопада 2014 року. № 26587/07. § 36. 2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145013>
29. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Крянгэ проти Румунії» від 23 лютого 2012 р. N 29226/03. § 120. 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-182640>
30. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Курт проти Турції» від 25 травня 1998 року. № 15/1997/799/1002. § 125. 1998. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58198>
31. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кушнір проти України» від 11 грудня 2014 року. № 42184/09. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a64
32. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кушч проти України» від 03 березня 2016 р. № 53865/11. 2016. http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b14

33. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лабіта проти Італії» від 6 квітня 2000. № 26772/95. 2000. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58559>
34. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ладент проти Польщі». № 1036/03 від 18 червня 2008 року. § 45. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-85487>
35. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Луценко проти України». № 37645/10 від 5 квітня 2012 року. 2012. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_852
36. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мак-Кей проти Сполученого Королівства». № 543/03 від 3 жовтня 2006 року. § 30. 2006. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125670>
37. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Малик проти України» від 29 січня 2015 року № 37198/10. 2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a61
38. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Медведев та інші проти Франції». № 3394/03 від 29 березня 2010 року. § 76. 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97979>
39. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мюрей проти Сполученого Королівства» від 28 жовтня 1994 р. № 14310/88. § 72. 1994. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164401>
40. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нештак проти Словаччини» від 27 лютого 2007 року. № 65559/01. § 74. 2007. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79608>
41. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «О'Хара проти Сполученого Королівства» від 16 жовтня 2001 р. № 37555/97. 2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59721>
42. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Орловський проти України» від 2 квітня 2015 року. № 12222/09. 2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a92
43. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Панкрат'єв проти України» від 11 грудня 2014 року. № 49900/11. 2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a38
44. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Руслан Яковенко проти України» від 4 червня 2015 року. № 5425/11. 2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a79
45. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сааді проти Сполученого королівства» від 29 січня 2008 р. § 53. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-153820>
46. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Солдатенко проти України» від 23 жовтня 2008 року. № 2440/07. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89161>
47. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Станев проти Болгарії» № 36760/06 від 17 січня 2012 р. § 117. 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108690>

48. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фока проти Турції» від 26 січня 2009 р. № 28940/95. § 78. 2009. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87175>

49. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» від 27 березня 1991 року. № 12244/86. § 42. 1991. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164787>

50. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Худойоров проти Росії» від 8 листопада 2005 року. № 6847/02. § 125. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70865>

51. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шамаєв і 12 інших проти Грузії та Росії» від 15 березня 2005 року. № 36378/0. § 413. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68790>

52. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Швабе та М.Г. проти Німеччини». № 8080/08, № 8577/08 від 1 грудня 2011 р. 2011. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107703>

53. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шимоволос против России» від 21 червня 2011 р. № 30194/09. § 50. 2011. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rshimovoloscas.html>

54. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шторк проти Німеччини» №61603/00 від 16 червня 2005 року. § 74. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69374>.

55. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Штукатуров проти Росії» від 27 березня 2008 року № 44009/05. 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-85611>

56. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності). Конституційний Суд; Рішення від 26.06.2003 № 12-рп/2003. 2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-03>

57. Ухвала Бериславського районного суду Херсонської області від 25 квітня 2018 р. Справа №647/982/18. Провадження № 1-кк/647/186/2018. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73619750>

58. Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 21 січня 2016 р. Справа № 754/22/16-к. Провадження 1-кк/754/104/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2016. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55142205>

59. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 19 травня 2018 р. Справа № 755/2312/18. Провадження № 1кк/755/2805/18. Єдиний

державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74276505>

60. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 20 квітня 2018 р. Справа № 755/5889/18. Провадження № 1-кк/755/2156/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73790788>

61. Ухвала Зарічного районного суду м. Суми від 22 червня 2018 р. Справа № 591/3246/18. Провадження № 1-кк/591/2773/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74858170>

62. Ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 15 лютого 2016 року. Справа № 1-кк/489/82/2016. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2016. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55742777>

63. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 23 вересня 2015 року. Справа № 521/15933/15-к. Провадження № 1-кк/521/2638/15. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2015. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52287988>

64. Ухвала Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 25 квітня 2018 року. Справа № 185/2722/18. Провадження № 1-кк/185/704/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73639863>

65. Ухвала Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 16 травня 2018 р. Справа № 742/1511/18. Провадження № 1-кк/742/541/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74050272>

66. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 26 липня 2016 р. Справа № 760/675/16-к. Провадження № 1-кк/760/8222/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2016. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59252842>

67. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 18 травня 2018 р. Справа № 686/10964/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74109264>

68. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 27 березня 2018 р. Справа № 490/2187/18. Провадження № 1-кк/490/2407/2018. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73055965>

69. Ухвала Юр'ївського районного суду Дніпропетровської області від 28 квітня 2016 року. Справа № 198/300/16-к. Провадження № 1-кк/0198/53/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2016. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57478602>

70. Ухвали Деснянського районного суду м. Києва від 26 березня 2016 року. Провадження № 1-кк/754/863/16. Справа № 754/4161/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2016. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56761966>

Додаток 1

до Правил внутрішнього розпорядку в
ізоляторах тимчасового тримання органів
внутрішніх справ України

На особистому рахунку є
_____ грн. _____ коп.
_____ 2021 року

Камера № _____ № квитанції _____

(ПІБ особи, яка тримається)

ЗАЯВА

Прошу придбати зазначені нижче продукти харчування і предмети
першої необхідності:

№ з/п	Назва продуктів або предметів	Скільки необхідно придбати	Відпущено		
			кількість (вага)	ціна	
				грн.	коп.
Усього:					

(підпис особи, яка тримається)

Розписка про одержання

Продукти й предмети першої необхідності на
суму _____ одержав. Прошу зазначену суму зняти з мого
особистого _____ рахунку.

(підпис особи, яка тримається)

_____ 20__ року

Додаток 2

до Правил внутрішнього розпорядку
в ізоляторах тимчасового тримання
органів внутрішніх справ України

ЖУРНАЛ
ознайомлення осіб, які поміщуються до ізолятора, з їх правами та
обов'язками

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові поміщеної до ІТТ особи	Дата і час поміщення до ІТТ	Підпис поміщеної до ІТТ особи про ознайомлення її з правами та обов'язками
1	2	3	4

Додаток 3

до Правил внутрішнього розпорядку
в ізоляторах тимчасового тримання
органів внутрішніх справ України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник _____
_____ міськрайліноргану

(підпис, прізвище)

_____ 20__ року

ПОСТАНОВА

про _____
(застосування заходів заохочення чи стягнення)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові особи, яка тримається, рік
народження) _____
(час, обставини, характер вчинку)

ПОСТАНОВИВ:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові особи, яка тримається)

Начальник _____ ІТТ

_____ 20__ року

З постановою ознайомлений _____
(дата, підпис особи, яка тримається)

Поміщений до карцеру _____
(час, дата поміщення)

Черговий _____ міськрайліноргану (ІТТ)

Звільнений з карцеру _____
(час, дата звільнення)

Черговий _____ міськрайліноргану (ІТТ)

Додаток 6

Копія:
прокурору _____
(назва органу прокуратури)

**ПРОТОКОЛ
затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення**

_____ (місце складання)

_____ (дата складання)

_____ (уповноважена службова особа, слідчий (дізнавач), найменування органу, звання, прізвище, ім'я, по батькові)

« ____ » _____ 20__ року о ____ годині ____ хвилин _____

_____ (місце затримання)

у присутності осіб:

_____ (їх прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання)

_____ ,
яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації,
умови та порядок їх використання: _____

_____ (характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються

_____ при проведенні процесуальної дії, підписи осіб)

відповідно до ст. ст. 40 (40¹), 104, 131, 132, 208-210, 213, 298² КПК України
затримав особу, яка вчинила кримінальне правопорушення

_____ (прізвище, ім'я та по батькові, місце і дата народження, громадянство, сімейний стан, місце роботи, посада,

_____ відомості про судимість)

Підстави затримання:

1) особу застали під час вчинення кримінального правопорушення або
замаху на його вчинення;

2) безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

Ураховуючи, що особа:

1) відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального правопорушення та чинить опір;

2) намагається залишити місце вчинення кримінального правопорушення;

3) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального правопорушення не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

4) перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі та оточуючим.

(необхідне підкреслити)

(навести конкретні факти й відомості)

Затриманому _____

(прізвище, ініціали)

згідно з ч.4 ст. 208 ч. 3 ст. 298² КПК України повідомлено зрозумілою для нього (неї) мовою підстави затримання та у вчиненні якого правопорушення він (вона) підозрюється, а також роз'яснено, що він (вона) має право: мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти неї, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування повідомлено про затримання неповнолітньої особи

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження)

(час, дата та спосіб повідомлення)

Представнику розвідувального органу України _____

(назва органу, прізвище, ім'я, по батькові)

повідомлено про затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України

(прізвище, ім'я, по батькові)

при виконанні ним службових обов'язків _____

(час, дата та спосіб повідомлення)

Міністерство юстиції України повідомлено про затримання державного виконавця _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(час, дата та спосіб повідомлення)

Міністерство юстиції України та Раду приватних виконавців України
 повідомлено про затримання приватного
 виконавця _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

(час, дата та спосіб повідомлення)

Органу (установі), уповноваженим законом на надання безоплатної
 правової допомоги повідомлено про
 затримання _____
 (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження)

Крім того, згідно з ч. 3 ст. 42 КПК України затриманому

(прізвище, ініціали)

роз'яснено, що він має право: 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють; 2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення; 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату; 4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання; 5) давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати; 6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання; 7) у разі затримання – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями ст. 213 КПК України; 8) збирати і подавати слідчому (дознавачу), прокурору, слідчому судді докази; 9) брати участь у проведенні процесуальних дій; 10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу; 11) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься вмотивована постанова (ухвала); 12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо; 13) заявляти відводи; 14) ознайомлюватися з матеріалами досудового

розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 КПК України; 15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення; 16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України; 17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра не підтвердилась; 18) користуватись рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Згідно з ч. 7 ст. 42 КПК України затриманий

_____ (прізвище, ініціали)

зобов'язаний:

1) прибувати за викликом до суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – задалегідь повідомити про це суд;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

4) надавати достовірну інформацію представнику персоналу органу пробачії, необхідну для підготовки досудової доповіді.

Ознайомившись з підставами затримання та правами і обов'язками затриманого, підозрюваний _____

_____ (прізвище, ініціали)

ПОЯСНИВ: _____

_____ (клопотання, заяви чи скарги затриманого, підпис затриманого)

Слідчий (дізнавач) _____ на підставі

_____ (прізвище, ініціали)

ч. 3 ст. 208, ч. 6 ст. 298², 298³ КПК України, із дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України, у присутності понятих:

1) _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання)

2) _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання)

здійснив обшук затриманої особи _____,

_____ (прізвище, ініціали)

під час якого було виявлено та вилучено: _____

_____ (указується перелік вилучених предметів, речей, документів і цінностей з описом їх індивідуальних ознак,

а при необхідності – місце та інші обставини їх вилучення)

Зауваження і доповнення до протоколу: _____

(спосіб ознайомлення, зауваження і доповнення учасників процесуальної дії; прізвище, ініціали, підпис)

З протоколом ознайомлені поняті, яким у відповідності з вимогами ст. 66 КПК України роз'яснено обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії:

- 1). _____ (прізвище, ім'я, по батькові) _____ (підпис)
- 2). _____ (прізвище, ім'я, по батькові) _____ (підпис)

У зв'язку з тим, що особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, їй надано право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання. Така особа пояснила, що:

_____ (пояснення, підпис)

Факт надання письмових пояснень особи щодо причин відмови підписати протокол засвідчується підписом її захисника (законного представника): _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Поняті (у випадку відсутності захисника): 1. _____
2. _____

У зв'язку з тим, що особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, ознайомлення її з протоколом здійснюється у присутності захисника (законного представника), який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою:

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали затриманої особи)

Протокол склав:

Слідчий

(дізнавач) _____

(найменування органу, посада, спеціальне звання, підпис, ім'я, прізвище)

Копію протоколу отримав:

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали затриманої особи)

прізвище, ім'я, по батькові особи,

якій надсилається повідомлення,

її адреса)

ПОВІДОМЛЕННЯ про затримання

(місце складання)

(дата складання)

Шановний (на) _____
(прізвище, ім'я, по батькові близького родича, члена сім'ї чи іншої особи за вибором затриманого; батьків або
усиновителя, опікуна, піклувальника, органу опіки та піклування – у разі затримання неповнолітньої
особи; представника розвідувального органу – у разі затримання співробітника кадрового складу
розвідувального органу України)

У відповідності до ст. 213 та ч. 5 ст. 298² КПК України повідомляю Вас, що
« ____ » _____ 20 ____ року о ____ год. ____ хв. в порядку ст.
_____ КПК України затримано _____

(прізвище, ім'я, по батькові, рік народження)

Затриманий _____ утримується в
(прізвище, ім'я, по батькові, рік народження)

(місце тимчасового тримання затриманого)

(уповноважена службова особа, що здійснила затримання, підпис, посада, прізвище, ініціали)

службовий тел. _____.